

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת עקב

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ה ..... והיה עקב - עבודת האמונה בעקבתא דמשיחא

☆ בעקבתא דמשיחא צריך להתחזק ביותר בתוקף האמונה ☆ בזכות האמונה בזמן הגלות
נזכה 'להגיד בבוקר חסדך' בעת הגאולה ☆ בזכות האמונה בזמני קושי - נמתקים הדינים
בשורשן ☆ 'כל מצותיך אמונה' - האמונה היא השורש לכל התורה והמצוות ☆ האמנתי
- כי אדבר ☆ יסוד האמונה - שיאמין שאין הנהגת טבע כלל רק הכל בגזירת עליון
☆ המאמין בהשגחה פרטית - זוכה להנהגה מעל לדרך הטבע ☆ השומר שבת מחללו -
מוכיח שהוא מאמין בהשגחתו הפרטית של הבוית"ש ☆ ורעה אמונה - והתענג על ה'

י ..... שמע ישראל

☆ לא תהא קריאת שמע קלה בעיניך ☆ רמ"ח תיבות שבקריאת שמע - מחיים רמ"ח
איברים שבאדם ☆ בקריאת שמע נרמזו עשרת הדברות ☆ 'בכל לבבך' - בשני יצריך
☆ 'ברכות קריאת שמע' - הכנה ליראה ולאהבה את ה'

טו ..... קריאת שמע במסירות נפש - יסוד קיום התורה והמצוות

☆ למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע ☆ מאימתי קורין שמע - קריאת שמע
מתוך יראת שמים ☆ קבלת עול מלכות שמים - להיות נהרג על קדושת שמו ית' ☆ פרחת
נשמתן - מסירות נפש קודם לקבל עול מצות ☆ כי עליך הורגנו כל היום ☆ יצייר בדעתו
כאילו מוסר נפשו על קידוש השם ☆ קריאת שמע במסירת נפש נחשבת למיתה ומכפרת
על כל העוונות ☆ יזהר שתהיה קבלתו מושרשת בליבו ותהיה לו לעזר להרחיקו מכל
העבירות ☆ להיות מוכן בכל עת למסירות נפש ובפרט בזמן הגלות

כג ..... ולמדתם אותם את בניכם

☆ יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע ☆ מעלת המלמד את בנו תורה ☆ בר
חכים הוא ליה ☆ ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא ☆ הלומד ילד למה הוא
דומה ☆ רוחו במ נחה

פרשת עקב

והיה עקב – עבודת האמונה בעקבתא דמשיחא

☆ בעקבתא דמשיחא צריך להתחזק ביותר בתוקף האמונה ☆ בזכות האמונה בזמן הגלות נזכה 'להגיד בבוקר חסדך' בעת הגאולה ☆ בזכות האמונה בזמני קושי - נמתקים הדינים בשורשן ☆ 'כל מצותיך אמונה' - האמונה היא השורש לכל התורה והמצוות ☆ האמנתי - כי אדבר ☆ יסוד האמונה - שיאמין שאין הנהגת טבע כלל רק הכל בגזירת עליון ☆ המאמין בהשגחה פרטית - זוכה להנהגה מעל לדרך הטבע ☆ השומר שבת מחללו - מוכיח שהוא מאמין בהשגחתו הפרטית של הבוית"ש ☆ ורעה אמונה - והתענג על ה'

בישמח משה (תפלה למשה, תהלים צב ג), על הפסוק (תהלים צב ג) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות'. וזו לשונו 'כי ידוע דבוקר הוא הגאולה, כמו שנאמר (ישעיהו כא יב) 'אמר שומר אתא בוקר' וגו', ו'לילה' הוא הגלות. והיינו 'להגיד', רוצה לומר להגיד ולהודיע דבר זה: כי 'בבוקר חסדך', הוא רק משום 'ואמונתך בלילות', דאמונה של זמן הגלות יגרום חסד של זמן הגאולה, והבן'.

בזכות האמונה בזמני קושי - נמתקים הדינים בשורשן

כדברים האלה מצינו שכתב התפארת שמואל (פרשתן) וזו לשונו 'או יאמר על דקדוק הנ"ל, למה נאמר בלשון 'עקב', אולי כמו שכתוב בספרים הק', וכן הוא האמת. שעיקר עבודת ישראל הוא אמונת ה' וכח התחזקות. ולזאת, אף כשהאדם בפרט, וכן הכלל ישראל, כשהם בשפל המצב מאוד מאוד, ותגבורת הדינים שולטין בעולם, והצרות מתגברים בכל יום,

בעקבתא דמשיחא צריך להתחזק ביותר בתוקף האמונה

'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם, ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך' (ז יב). בספר זרע קודש (פרשתן ד"ה גם י"ל) מובא בזו הלשון "והיה עקב' וגו', מורה על בחינת אחרית, והוא בחינת אמונה, כי עיקר הכל להתחזק באמונתו יתברך שמו, וכל מה שאנחנו בגלות בעומק יותר, אז יותר צריך להתחזק בתוקף אמונה, שהן הן גבורותיו ונוראותיו, ועל ידי זה ממשיכין לבחינת אמונה וכו', וזה שאמר 'והיה עקב תשמעון', להתחזק באמונה בבחינת עקבות דמשיחא'.

בזכות האמונה בזמן הגלות נזכה 'להגיד בבוקר חסדך' בעת הגאולה

וככל שמתחזקים יותר באמונה - כך מקרבים את הגאולה, כמובא

וזזהו הרמז 'והיה עקב', אף כשאנחנו בשפל המצב מאוד, עד שאנחנו נבזים ביניהם ודורסין אותנו בעקבותיהם וברגליהם, על כל זה 'תשמעון את המשפטים האלה', אם נשמע ונבין כי המשפטים האלה הם לטובתנו ונקבלם באהבה. 'ושמרתם ועשיתם אותם' – שנחזק עצמינו במצות ה' ונקבל עלינו לשמור ולעשות ביתר שאת וביתר עוז, ולא נסוג אחור לבנו מעבדות ה', ואדרבא, שנחזק עצמינו ביותר, ונזכה 'ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד', שיתהפך הכל לטובה ולחסדים טובים ולהמתקת הדינים בשורשן^א.

'כל מצותיך אמונה' – האמונה היא השורש לכל התורה והמצוות

וענין זה הוא שורש כל התורה והמצוות, כמובא בדגל מחנה אפרים (פרשתו ד"ה והיה עקב) להזהיר על זה בשם זקנו קה"ק

עד שהם כאסקופה הנדרסת לפני העמים – שדורסין אותם ברגליהם. עם כך זה בל יאמרו נואש – שאבדה תקותם ולשוא תוחלתם ח"ו. אדרבא, אז הוא הזמן לחזק באמונה, על דרך (תהלים צב ג) 'ואמונתך בלילות', בהחשכת הלילה אז צריך לחזק עצמו ביותר באמונת ה'. ויאמין כי יאר לו ה' מתוך החשיכה, והחושך הוא קודם לאור. וכן היה בבריאת העולם, ברישא חשוכא והדר נהורא, וכמו שכתוב במדרש תנחומא (פרשת בהעלותך ה) 'וחושך על פני תהום', ומה כתיב אחריו: 'ויאמר אלוקים יהי אור', אמר הקב"ה: ומתוך החושך הוצאתי אורה. וכן בריאת האדם שנברא עם היצר הרע – כדי שיתגבר עליו ויזכה לטוב בעולם הזה ובעולם הבא, וכמאמר הכתוב (ירמיה ל ז) 'ועת צרה הוא ליעקב וממנה יושע', בחינת חבלי לידה. ושיאמין האדם בכל זה, (ו)באמונה זו ימתיק הדינים בשורשן ויהפכו לחסדים טובים.

א. מסופר בספר מרבה חיים (אמונה סג) שלאחר שניצל הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל ושחרר לחופשי מיערות סיביר, נפגש בפולין עם הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זיע"א, וסיפר לו על נפלאות הבורא עמו באותן שנים בהם הוגלה על ידי הרוסים הרשעים אל סיביר הקפואה.

בין הדברים סיפר רבי יחזקאל הריי"צ, כי בוקר אחד בקומו משנתו, החל לומר כדרך ישראל קדושים 'מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמת', והחל להתבונן בעצמו, וכי על מה הינו מודה בקומו משנתו, הלא אין לו לא תפילין ולא גמרא, ומה טובה יש לו בזה שלא נשאר לישון עולמית. לאחר מכן – אמר רבי יחזקאל – התחזקתי ושאתי מנהמת לבי, הלא על דבר אחד יש לי מפני מה לחיות אף כאן בתוככי גיא הצלמות, על כי 'רבה אמונתך', כי יכול אני להתחזק בכל רגע ורגע באמונה תמימה שכל דרכי אלוקים אמת וישרים הם.

משסיים את סיפורו, התלהב הריי"צ ואמר לו: דע לך רבי יחזקאל, כי היה שווה להקב"ה את כל הסבל הרב שעברת בסיביר עם כל התלאה שפקדה אותך, בכדי שתגיע להכרה נפלאה זו.

ובנוסח אחר מסופר, שהריי"ץ התלהב ואמר לו: הרי היה כדאי להיות בסיביר כדי לזכות להגיע לחידוש כזה.

את האדם, כמו כן ברוחניות, שדבר ישן וזקן אין לו בו תענוג וחיות גדול ולא דבר חדש. וזהו 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים' (פסיקתא זוטא פר' ואתחנן ו' ו) כי 'חדשים לבקרים רבה אמונתך' (איכה ג כג), פירוש, כי על ידי שחדשים לבקרים, היינו שאתה מחדש בכל יום מעשה בראשית, ועל ידי זה 'רבה אמונתך', נמצא עיקר כל התפילה והמצוה היא האמונה'.

האמנתי - כי אדבר

והדרך לזכות לאמונה טהורה ובהירה, הורו עליה רבותינו ז"ל, שהיא על ידי העסק והרגילות לדבר בעיני האמונה, להרגיל אותם על הלשון בכל עת, וכמאמר הרה"ק ר' מרדכי מלעכוביטש זיע"א (תורת אבות, אמונה ובטחון א) על הפסוק (תהלים קטז ז) 'האמנתי כי אדבר', כלומר, שעל ידי הדיבור - שחוזרים אמונה בפה, זוכים לאמונת הלב².

ולטעם זה אנו חוזרים בכל יום ואומרים 'אני מאמין' - "ג עיקרים, בכדי שעל ידי האמירה וההתבוננות התמידית בהם, נבוא לאמונה בהירה ושלמה³.

הבעש"ט זיע"א, וזו לשונו 'כלל גדול לעבודת הבורא ברוך הוא, העיקר הוא ההאמנה, ועל זה היה מזהיר אא"ז זללה"ה, וזהו שורש לכל התורה והעבודה. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט פו) 'כל מצותיך אמונה, שקר רדפוני עזרני', כי עיקר המצוות היא האמונה להאמין בה', ומי שהוא מאמין בה' יכול להתפלל בכל יום, כי אם הוא מאמין שה' הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, הוא בכל יום בריה חדשה, וכל העולמות הם ברואים חדשים, וצריך להתפלל וליתן שבח והודיה למי שברא הכל וגם ברא אותו להתפלל על נפשו ונפש אשתו ובניו ועל פרנסתו וכל טוב. ואם אינו מאמין באמונה שלימה שהקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית, התפילה והמצוות נעשין אצלו כדבר ישן ורגיל ונמאס אצלו לדבר דברים אחדים בכל יום ויום.

וזהו שאמר אא"ז זללה"ה על פסוק (תהלים עא ט) 'אל תשליכני לעת זקנה', פירוש שיזקין הדבר אצלו, כי כמו הזקנה גורם חלישות בכל איברי האדם מחמת שתש כוחותיו ולחלוcho ומריצות הדמים המחיה

ב. ועוד אמר הרה"ק מלעכוביטש זיע"א (שם אות ג) 'מאמר הכתוב (ירמיה ז כח) 'אבדה האמונה ונכרתה מפיהם', רוצה לומר, מדוע אבדה האמונה מלבם, מפני שנכרתה מפיהם, היינו שאינם חוזרים האמונה בפה'.

ג. מסופר על החסיד רבי ישעיה מוילנא זצ"ל (המכונה ר' ישעיה תמים) מגדולי החסידים שבלעכוויטש, שבוקר אחד מצאווהו מהתהלך בבית הכנסת אנה ואנה כשהוא מחוסר מנוחה, ודיבר אל עצמו ואמר: קשה לי... קשה לי... ניגש אליו הרבי הרה"ק ר' נח מלעכאוויטש זיע"א בנו של הסבא קדישא הרה"ק ר' מרדכי, והתענין: מה כל כך קשה למו. גילה לפניו ר' ישעיה את צפונות לבו ואמר לו, שהוקשה לו מה שאנו אומרים בכל בוקר 'אני מאמין', הלא ממה נפשך, אם הנך מאמין באמת, א"כ לאיזה צורך יש לספר זאת, ואם אמונתך עדיין אינה שלימה, א"כ כיצד הנך רשאי לומר כן. השיבו הרה"ק ר' נח וגילה לפניו יסוד גדול, וכך אמר

והכחישו את ידיעת הבורא, עד שהמופתים והניסים שעשה הקב"ה לעיני מצרים, היו לעדים על מציאות הבורא, וכך נסתמו פיהם של כל הכופרים בה' ובתורתו.⁷

אך תכלית כל הגילויים הללו נועדו ללמד על הטבע, שהוא בהשגחת א-ל עליון, כמו שכתב הרמב"ן בהמשך דבריו 'ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון'.

ויסוד זה – שעל ידי הדיבור זוכים לאמונה, מצאנוהו כבר בדברי החינוך (מצוה כא – סיפור יציאת מצרים), שכתב 'לספר בענין יציאת מצרים לביל ט"ו בניסן, כל אחד כפי צחות לשונו וכו', ואפילו בינו לבין עצמו – אם אין שם אחרים – חייב להוציא הדברים מפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב'.

יסוד האמונה – שיאמין שאין הנהגת טבע כלל רק הכל בגזירת עליון

והנה מצינו ברמב"ן (שמות יג טז), שכתב על ניסי יציאת מצרים שהם באו והיו 'גילוי מילתא' כנגד כל הכופרים והאפיקורסים שהיו מימות דור אנוש

לו: תנוח דעתך ר' ישעיה, 'אני מאמין' זו תפילה! בה מתחנן איש יהודי לה' שיקבע בלבו אמונה שלמה ובהירה.

ד. זו לשון הרמב"ן 'ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית, ואמרו 'איכה ידע א-ל ויש דעה בעליון' (תהלים עג יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה-מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלוקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כלה:

ולכן יאמר הכתוב במופתים 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ' (שמות ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט כט) 'למען תדע כי לה' הארץ', להורות על החידוש, כי הם שלו, שבראם מאין, ואמר (שם ט יד) 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ'. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כלה.

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה, כמו שחייב כרת באכילת חמץ (שמות יב טו), ובעזיבת הפסח (במדבר ט

היום - שישב בטל ולא ישתכר, כאשר בעונותינו הרבים ישנם אנשים חסרי האמונה שאומרים שהכל הוא בטבע ומגרעות ניתן לשומר שבת כראוי לו. ובאמת אדרבה, השומר שבת מחללו, נותנים לו נחלה בלי מצרים, וכדאיתא בזה"ק שכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. הרי חזינו, שאם ישראל עם קדושו ית"ש, שומרים שבת כמצוה עליה, יש ראייה לדבר שהם מאמינים בהשגחה פרטיות, ועל כן הם למעלה מן הטבע והמזל ולמעלה מן הזמן'.

ורעה אמונה - והתענג על ה'

והנה הזוכה לחיות חיי אמונה בנהירו עילאה, אין מאושר ממנו עלי אדמות, כפי שהורה לנו דוד המלך ע"ה (תהלים לו ג-ה) 'בטח בה' ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה. והתענג על ה' ויתן לך משאלת לבך'. ופירש רש"י (שם) 'ורעה אמונה - תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בהקב"ה לסמוך עליו ולעשות טוב. והתענג על ה', התענג בתפנוקים על משענתו של הקב"ה'.

המאמין בהשגחה פרטית - זוכה להנהגה מעל לדרך הטבע

והמאמין שאין הנהגה טבעית כלל, רק הכל בהשגחה עליונה, זוכה במדה כנגד מדה שיתנהגו אף עמו למעלה מדרך הטבע, וכמו שכתב הקדושת יום טוב (פר' שמות ד"ה הבה נתכחמה) 'דהנה מודעת זאת, אשר איש הישראלי צריך להאמין באמונה שלימה שהכל הוא בהשגחה פרטיות, כמו שאנו אומרים בכל יום 'אני מאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', ואם מאמין בכל זה, ממילא שאינו נופל אח"כ תחת הטבע ותחת המזל, ולא ישלוט בו קורות העתים ותולדות הזמנים'.

השומר שבת מחללו - מוכיח שהוא מאמין בהשגחתו הפרטית של הבוית"ש

ולהלן כתב עוד 'וראייה לדבר, שהשומר שבת קודש מחללו ויושב בטל ממלאכה ואינו חורש ואינו זורע שדותיו, וא"כ לכאורה על פי הטבע יחסר לו פעולת

(ג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב, כמו שאמרו (ברכות כא.) אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב (דברים טז ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך', ושנעשה סכה בכל שנה.

וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים. כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה, כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות, וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו'.

ה. והיינו מפני שהאמונה מביאה באדם שלות הנפש ושמחה על כל מה שעובר עליו, וכפי

שמע ישראל

☆ לא תהא קריאת שמע קלה בעיניך ☆ רמ"ח תיבות שבקריאת שמע - מחיים רמ"ח איברים שבאדם ☆ בקריאת שמע נרמזו עשרת הדברות ☆ 'בכל לבבך' - בשני יצריך ☆ 'ברכות קריאת שמע' - הכנה ליראה ולאהבה את ה'

אמר ר' שמעון בר חלפתא: משל למה הדבר דומה, לאדם שהוא בגליל ויש לו כרם ביהודה, ואדם אחר שהוא ביהודה ויש לו כרם בגליל. אותו שבגליל הולך ליהודה לעדר את כרמו, וזה שביהודה הולך לגליל לעדר את כרמו. עמדו זה עם זה, אמר זה לזה: עד שאתה בא למקומי, שמור את שלי בתחומך ואני אשמור את שלך בתחומי. כך אמר דוד (תהלים יז ח) 'שמרני כאישון בת עין'. אמר לו הקב"ה: 'שמור מצותי וחייה'. וכך אמר הקב"ה לישראל:

לא תהא קריאת שמע קלה בעיניך

איתא במדרש תנחומא (פר' קדושים סי' ו) 'אמר ר' מני: לא תהא קריאת שמע קלה בעיניך, מפני שיש בה רמ"ח תיבות כמנין איברים שבאדם, ומהן ברוך שם. אמר הקב"ה: אם שמרת את שלי - לקרות קריאת שמע כתקנה, אני אשמור את שלך. לכך דוד מקלס: 'שמרני כאישון בת עין' (תהלים יז ח). אמר לו הקב"ה: 'שמור מצותי וחייה' (משלי ד ד).

שהאריך התורת מהרי"ץ (פרשת ד"ה כי על) על מה שנאמר בפרשתו (ח א) 'כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', וזו לשונו 'הנה ראינו אנשים מתלבטים הרבה בעניניהם וחפציהם הגשמיים איך לכלכל מעשיהם ואיך לפעול שיהיה הדבר להנאתם ולטובתם. והנה כשכבר החליטו והתוו דרכם ויצא הדבר איך שיצא הן לטוב והן להיפך ח"ו, אז מתעוררים שוב רחשי הרהורים בלבם אולי היה ראוי לעשות בדרך אחרת והיה טוב יותר. ונמצא שתמיד אינם שלים בנפשם ואין להם מנוחה, וחייהם אינם חיים.

הנה הסיבה לכך היא, שלקויים המה במדת האמונה והבטחון, כי אם היו משימים אל לבם בהכרה ברורה דברי חז"ל (חולין ז:) 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה', והיו יודעין ומכירין באמת ובתום לבב כי כל מעשיהם דרכיהם ועלילותיהם מכוונים אך ורק מאתו יתעלה, ובכל השתדלויותיו של האדם מזה ומגרעותיו מזה לא ישנה ולא יגרע במאומה מגזרת הבוית"ש, כי אז לא היו חוששים ומסתפקים על מעשיהם, כי הרי ממילא הכל בידי שמים, וכאשר גזרה חכמתו ית' כן יהיה וכן יקום.

וזה"כ 'כי על מוצא', אם על כל דבר ופעולה יתבונן האדם היטב וימצא כי הוא 'פי ה' ושכן נגזר עליו מלמעלה, זה יתן לו חיות וכח עמידה בכל מצב אשר יקרה אליו, ואז 'יחיה האדם' בשלוה ובמנוחת הנפש וישליך על ה' יבבו, כי הכל מאתו ית' לטובה ולברכה'.

ברכו, וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר כו'. ומסיק לבסוף, דבטלו לומר עשרת הדברות אצל קריאת שמע, מפני תרעומות המינין כו'.

ומכל מקום נראה בעיני, דמכל מקום טוב לאדם לכוון בקריאת שמע בעשרת הדברות, כי הם מרומזים בקריאת שמע. ואבודרהם (ק"ש ופירושה) כתב בבאר מים חיים סימן י"ט בשם הרמב"ן ז"ל: כי בפרשת 'ואהבת' לבדה, יש בה רמז לעשרת הדברות. שכן היא תשובת משה לישראל, לאחר ששמעו הדברות מפי הגבורה, ויאמרו לו 'קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו וכו' ושמענו ועשינו' (דברים ה כד), אז אמר משה להם: שמע ישראל הריני בן אדם כמותכם, והריני משמיעכם את דברי ה', ומפרש אני אותם אליכם, הנה שמעתם דבור ראשון 'אנכי ה' אלקיך' (שמות כ ב), וקבלתם אלקותו עליכם, כאשר עניתם 'נעשה ונשמע' (שם כד ז). ולכן, 'שמע ישראל ה' אלקינו', לומר, ה' העושה הכל - הוא אלקינו, ואליו נשא עינינו, וממנו נשאל כל צרכנו, כי הוא אלקינו.

דבור שני, 'לא יהיה לך אלהים אחרים' (שם כ ג), כנגדו אמר משה 'ה' אחד' (דברים ו ה). לומר, לא יהיה לך מבטח לא במלאך ולא במזל, ולא תסמוך בדבר אחר שיוכל להועיל לך, רק בה' לבדו, כי הוא אחד, ואין שני לו, וכל המשתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם (סוכה מה:).

שמרו מצות קריאת שמע ערבית ושחרית ואני משמר אתכם, שנאמר (תהלים קכא ז) 'ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך'.

רמ"ח תיבות שבקריאת שמע - מחיים רמ"ח איברים שבאדם

והנה בדגל מחנה אפרים (פר' ואתחנן) האריך במשמעות מה שתיבות קריאת שמע עולות למנין רמ"ח - כמנין רמ"ח אברי האדם, שהכוונה בזה, שמכח קריאת שמע באה חיות לרמ"ח איברים. וזו לשונו 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום' (ד' ז). יש לומר בזה בדרך רמז, על פי הידוע בקריאת שמע יש רמ"ח תיבין כשמצרפין 'ה' אלקיכם אמת', ובזה מחיים רמ"ח איברים של אדם בכל יום.

וזה יש לומר שמרמז בפסוק 'ואתם' - אותיות אמת, 'הדבקים בה' אלקיכם', היינו כשתדבקו תיבת 'אמת' אל 'ה' אלקיכם', ובזה יומשך לכם 'חיים כולכם היום', היינו בכל יום ויום צריך לומר כן, והבן'.

בקריאת שמע נרמזו עשרת הדברות

וראה מה שכתב השל"ה (מסכת תמיד, פרק נר מצוה אות מה) בשם האבודרהם, שבקריאת פרשת שמע ואהבת, נרמזו עשרת הדברות ששמענו בסיני. וזו לשונו 'בפרק קמא דברכות (דף יא יב), תנן התם, אמר להם הממונה: ברכו ברכה אחת, והם

ו. הבטחה נפלאה מצינו ביערות דבש (ח"א דרוש ד"ה ובודק) למי שמכוון בקריאת שמע כראוי, וזו לשונו 'בודק ומנוסה, אם יתפלל אדם שחרית וקריאת שמע בכונה, שבו ביום יזכה לדבר מצוה, ויצליח בעסקיו. ואף שלשעה יחשוב שאינו, בסופו ימצא שכן הוא, ואין צריך לומר שיצליח בו ביום בתורה, ומצוה גוררת מצוה'.

דבור שלישי: 'לא תנאף' (שמות שם), כנגדו 'ובשכבך' (דברים שם), וכתוב התם 'אשר ישכב את אשת רעהו', לומר, שמור עצמך בשכבך, [שלא תחטא] בביאה אסורה.

דבור שמיני: 'לא תגנוב' (שמות שם), כנגדו 'וקשרתם לאות על ירך' (דברים ו, ח) שלא תגנוב בהם.

דבור תשיעי: 'לא תענה ברעך עד שקר' (שמות שם), כנגדו 'והיו לטוטפת בין עיניך' (דברים שם), שלא תעיד אלא מה שראית בעיניך.

דבור עשירי: 'לא תחמוד בית רעך' (שמות כ, יד), כנגדו 'וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך' (דברים ו ט), 'ביתך' ולא [על] בית רעך. 'ובשעריך' ולא בשערי רעך, עד כאן (מהאבודרהם ובמ"ח).

'בכל לבבך' - בשני יצריך

והנה דרשו חז"ל (ברכות נד.) "בכל לבבך" - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. ולכאורה צריך ביאור, מה שייך לעבוד את הקב"ה עם היצר הרע.

אכן, מצינו מרבינו יונה (על הרי"ף ברכות דף מד:) שביאר זאת בזו הלשון "בכל לבבך" - בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע. עבודת יצר הטוב היא עשיית המצות. ועבודת יצר הרע הוא שיכבוש יצרו המתגבר עליו, וזו היא העבודה שלו מה שאדם יכול לעבוד לבורא ביצר הרע. עוד נוכל לומר, שייצר הטוב הוא מדת הרחמנות וכיוצא בזה, ויצר הרע נברא לאכזריות. וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא אכזרי להם, נמצא שהוא עושה מצוה

דבור שלישי: 'לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא' (שמות כ ז), כנגדו 'ואהבת את ה' אלקיך' (דברים ו, ה). כי מי שהוא אוהב את המלך, לא ישבע בשמו לשקר. ואמר 'בכל לבבך' (שם), כי האהבה תלויה בלב. וכן השבועה על דבר הידוע ללב ונעלם מן העין. וכתוב (זכריה ח יז) 'ושבועת שקר אל תאהבו, כי את כל אלה אשר שנאתי נאם ה'', מלמד ששבועת שקר יש בה שנאה ולא אהבה, ושבועת אמת יש בה אהבה ולא שנאה, שנאמר (דברים י כ) 'ובו תדבק ובשמו תשבע'. וכתוב (בראשית לד ג) 'ותדבק נפשו בדינה וכו' ויאהב את הנערה'.

דבור רביעי: 'שמור את יום השבת לקדשו' (דברים ה יב), כנגדו 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום' (שם ו ו), וכתוב (שמות טז, כה) 'כי שבת היום'. לומר, שמור מה שצויתך בכבוד 'היום' - הוא יום השבת הקדוש מימי בראשית, וביום השבת ניתנה תורה.

דבור חמישי: 'כבד את אביך ואת אמך' (שם כ יב), כנגדו 'ושננתם לבניך' (דברים ו ז), שתלמדהו מצות התורה לכבד אב ואם, ותטע זאת בלבו מנעוריו, וגם כי יזקין לא יסור ממנה. ומאי 'בשבתך בביתך' (שם), כנגד 'למען יאריכון ימיך' (שמות שם), ולומר, כאשר יראו בניך כי תכבד אתה לאביך ואמך הזקנים, עמך בביתך ובמנוחתך, כן יכבדו אותך בניך, כי מנהג אבות יעשו בנים.

דבור ששי: 'לא תרצח' (שם שם, יג), כנגדו 'ובלכתך בדרך' (דברים שם). כי רוב הרציחות בדרכים, וכתוב (הושע ו ט) 'דרך ירצחו שכמה', לומר, ירא את אלקיך בלכתך בדרך ולא תרצח.

ברכות קריאת שמע, שהם הכלי וההכנה לקבלת עול מלכות שמים, לירא את ה' ולאהוב אותו 'בכל לבבך - בשני יצריך'.

וזן לשונו 'כי ראוי לאדם גם כן להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדביקה חשיקה וחפיצה, ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ, לא גוף ולא נפש ולא ממון ולא אשה ובנים. ובזה יובן טוב טעם ודעת

גדולה ועבודת השם עם יצר הרע, מפי מורי הרב נר"ו¹.

'ברכות קריאת שמע'

- הכנה ליראה ולאהבה את ה'

ואם ישאל השואל, כיצד יזכה האדם בכל יום להתעלות על חומריותו ולעבוד את יוצרו בשני יצרינו. תשובתו תבוא מדברי התניא (ליקוטי אמרים פרק מט), שכתב על

ז. וחזינא בקדושת לוי (פר' בראשית ד"ה רבותינו) שהרחיב בזה בזו הלשון 'רבותינו ז"ל אמרו במדרש (ב"ר ב ה) על הפסוק (בראשית א ה) 'ויקרא אלהים לאור יום' - אלו מעשיהם של צדיקים, 'לחושך קרא לילה' (שם) - אלו מעשיהם של רשעים. באיזה מהן חפץ יותר, תלמוד לומר (שם פסוק ד) 'וירא אלוקים את האור כי טוב'. ולכאורה יפלא, דמאי מספקא להו באיזה מהן חפץ יותר.

ויבואר בשום לב על דברי קדשם, שלא אמרו 'אור' - אלו 'צדיקים', 'לחושך' - אלו 'רשעים', אלא שאמרו אלו 'מעשיהם'. דמבואר ברבינו יונה על משנה דפרק ט' דברכות (נד), 'בכל לבבך' (דברים ו ה) בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע, דהאיך אדם עובד ביצר הרע.

הוא כן, דמדת יצר טוב הוא לאהוב שלום ולרדוף שלום, לקרב את ישראל בטוב ובנעימות לעבודתו יתברך, ומדת היצר הרע הוא כעס ושנאה. והרשע פועל בשנאה זו וכעסו לעשות נגד רצון קונו, לשנוא ולכעוס על עובדי ה', אמנם הצדיק במדת היצר הרע גופא עובד את ה', לשנוא ולכעוס על עובדי רצונו יתברך, והזו 'בשני יצריך'. עד כאן דבריו ז"ל.

ולפי זה יבואר 'ויקרא אלוקים לאור יום' - אלו מעשיהם של צדיקים, שמדתם רק טוב, לקרב את ישראל בתוכחת מוסר אמרי נועם המתקבלין על הלב שיעזוב רשע דרכו. 'לחושך קרא לילה' - אלו 'מעשיהם' של רשעים, פירוש לא הרשעים גופא, שבהם אין להם חפץ, רק מעשיהם שלהם ראה, שמעשיהם כעס ושנאה, והם פועלים רעה בזה. והשם יתברך ראה אותם, כי במעשיהם אלו יכולים לעבוד השם יתברך, לשבר מלתעות עמל, ובעל כרחו מוכרח הרשע לשוב, בעשותו בהם נקמה שישפילם עד עפר, ואז מתחרטים ואומרים 'אלכה ואשובה' (הושע ב ט).

וכיון שבשני המדות של צדיקים ושל רשעים יכולים לעבוד את השם יתברך, לזה שפיר קאמר 'באיזה מהן חפץ יותר'. ואמרו, אף על פי כן חפץ יותר במעשיהם של צדיקים, שיקרבו כל העולם כולו לעבוד את הבורא על ידי דברי נועם, וישוב לבם לעבודתו, ולא על ידי כעס. לזה אמר 'וירא אלוקים את האור כי טוב' - אלו מעשיהם של צדיקים, להתנהג בטוב. ואמר הכתוב הטעם: 'כי טוב', כי דרכו ומדתו של השם יתברך הוא טוב, וחפץ שהכל יקרבו אליו על ידי טוב, כמאמר הכתוב (משלי ג יז) 'דרכיה דרכי נועם'.

למטה כנ"ל. וכן האופנים וחיות הקודש ברעש גדול וכו' ברוך כבוד ה' ממקומו, לפי שאין יודעים ומשיגים מקומו וכמ"ש 'כי הוא לבדו מרום וקדוש'.

ואחר כך ברכה שניה 'אהבת עולם אהבתנו ה' אלקינו'. כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים והשרה שכינתו עלינו - להיות נקרא אלקינו. כמו 'אלקי אברהם' כו' כנ"ל. והיינו, כי אהבה דוחקת הבשר, ולכן נקרא 'אהבת עולם' שהיא בחינת צמצום אורו הגדול הבלתי תכלית, להתלבש בבחינת גבול הנקרא 'עולם', בעבור אהבת עמו ישראל, כדי לקרבם אליו ליכלל ביחודו ואחדותו ית' וכו'.

והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא, אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו בדביקה חשיקה וכו', בבחינת נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא כנ"ל וכו'.

לתקנת חכמים שתקנו ברכות קריאת שמע, שתים לפניו כו'. דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקים. ולמה קראו אותן 'ברכות קריאת שמע', ולמה תקנו אותן לפניו דוקא.

אלא משום שעיקר קריאת שמע, לקיים 'בכל לבבך כו' בשני יצריך כו', דהיינו לעמוד נגד כל מונע מאהבת ה'. ו'לבבך' הן האשה וילדיה. שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו. כמו שאמרו רז"ל על פסוק 'הוא אמר ויהי' - זו אשה. 'הוא צוה ויעמוד' - אלו בניו. ו'נפשך' ו'מאדך' כמשמעו, חיי ומזוני, להפקיר הכל בשביל אהבת ה'. ואיך יבא האדם החומרי למדה זו, לכך סידרו תחלה ברכות יוצר אור. ושם נאמר ונשנה באריכות ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם להודיע גדולתו של הקב"ה, איך שכולם בטלים לאורו ית' ומשמיעים ביראה כו' ומקדישים כו' ואומרים ביראה 'קדוש' כו', כלומר שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן בבחינת גילוי, אלא מלא כל הארץ כבודו היא כנסת ישראל למעלה וישראל

קריאת שמע במסירות נפש – יסוד קיום התורה והמצוות

☆ למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע ☆ מאימתי קורין שמע – קריאת שמע מתוך יראת שמים ☆ קבלת עול מלכות שמים – להיות נהרג על קדושת שמו ית' ☆ פרח נשמתו – מסירות נפש קודם לקבל עול מצות ☆ כי עליך הורגנו כל היום ☆ יצייר בדעתו כאילו מוסר נפשו על קידוש השם ☆ קריאת שמע במסירות נפש נחשבת למיתה ומכפרת על כל העוונות ☆ יזהר שתהיה קבלתו מושרשת בליבו ותהיה לו לעזר להרחיקו מכל העבירות ☆ להיות מוכן בכל עת למסירות נפש ובפרט בזמן הגלות

לקבלת עול מצוות, הוא קבלת עול מלכות שמים כדבעי.

מאימתי קורין שמע

- קריאת שמע מתוך יראת שמים

וראה מה שפירש הרה"ק רבי זושא זיע"א (זהב המנורה, ש"ס ברכות), בדברי התנא 'מאימתי קורין את שמע'. וזו לשונו 'מאימתי קורין את שמע'. פירוש מאימת השי"ת צריך לקרות קריאת שמע (הקדמת לקוטי תורה והשי"ס)¹.

למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע

"והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את ה' אלוהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם וכו' (יא יג). ובגמ' איתא (ברכות יג.) 'אמר רבי יהושע בן קרחה: למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואחר כך מקבל עליו עול מצות'. ויש ללמוד מדברי ר' יהושע בן קרחה, שהבסיס וההקדמה

ח. בהקדמה שם מובא בזו הלשון 'שמעתי ממנו [מהרי"א מזידיטשוב] שהרה"ק רבי ר' זושא זללה"ה בא אצל הרה"ק רבי ר' שמעלקי מניקלשבורג זללה"ה וביקש ממנו שילמוד עמו. השיב לו הרה"ק ר"ר שמעלקי: אם אתם תלמדו עמי חכמות הנסתרות אני אלמוד עמכם נגלות התורה. ואמר לו: כן.

ושאל אותו ר"ר שמעלקי, איזה לימוד הוא רוצה. השיב לו הרבי ר' זוסיא כדרכו בקודש בענוותנותו: זוסיא הוא עם הארץ גדול וצריך ללמוד משניות, ופירש לו כל תיבה בלשון אשכנז. והתחילו ללמוד מסכת ברכות, ופירש לו תיבה הראשונה 'מאימתי' [פין ווען] קורין את שמע וכו'. והפיל עצמו הרה"ק רבי זוסיא לארץ באימה ופחד גדול, ואמר להרה"ק ר"ר שמעלקי, מנין אתם יודעים שתיבת 'מאימתי' פירושו [פין ווען], דלמא פירושו כמו שכתוב כאן למעלה (מלשון אימה). אז אמר לו הרה"ק ר"ר שמעלקי, למדו: אתם לעצמכם כמו שאתם רוצים.

ובילקוט מהרי"א מציין: וראה סדר הדורות, סדר תנאים ואמוראים אות ל' (ר' יהודה הנשיא אות ד). וז"ל: ור' יצחק לוריא [האר"י] ז"ל כתב, 'מאימתי' לשון אימה ופחד, כי קורין קריאת שמע להגין מאימת המזיקים, ומספרו [מאימתי] תק"א עכ"ל.

קבלת עול מלכות שמים - להיות נהרג על קדושת שמו ית'

והנה קבלת עול מלכות שמים שבקריאת שמע, עיקרה לקבל עול מלכותו ית' באופן מוחלט, אפילו על מנת למסור את הנפש ולמות עבור רצונו ית'. וכמו שפסק הטור (סי' סא) 'אבל הקב"ה ית"ש אומר לישראל: קראו קריאת שמע פרוטגמא דידי. הרי לא הטרחת עליכם לקרותה, לא עומדים ולא פרועי ראש, אלא בלכתך

בדרך, אבל באימה וביראה וברתת ובזיע מיהא צריך'. והב"ח (שם ס"ק א) ביאר את כוונתו, וזו לשונו 'ונראה דאימה ויראה זו, היא באופן זה שיכוין בשעה שהוא קורא שמע, לקבל עליו עול מלכות שמים - להיות נהרג על קדוש השם המיוחד, דזהו 'ובכל נפשך' אפילו נוטל את נפשך (ברכות סא:). ועל זה אמר הכתוב (תהלים מד כג) 'כי עליך הורגנו כל היום', כי אז בכוונה זו יקראנה באימה וביראה ברתת ובזיע"ט.

ט. המסירות נפש על כבוד שמו ית', מוטבע בנפש הישראלי באשר הוא, כלשון התניא (ליקוטי אמרים פרק יח ד"ה ולתוספת ביאור) 'אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב, וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד, ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה"'.
_____

ואם כי רבו הסיפורים על מסירות נפשם של יהודים לדורותיהם, ואפילו אצל פשוטי העם (שנראים כפשוטי עם), כמה מהם עמדו בגבורה ומסרו את נפשם ונעקדו על קדושת שמו ית', אך פטור בלא כלום אי אפשר. על כן נביא כאן מעשה אחד מני אלפי אלפים, ממה שמסופר מהרה"ק הסבא קדישא משפאלע זיע"א. דרכו בקודש היתה להתרועע עם גנבים, וכשהללו נתפסו בקלקלתם וריצו את ענשם בבית האסורים, היה הצדיק שולח להם דברי מאכל ומשקה ומספק את כל צרכיהם. למעשה, איש לא הבין ולא השיג פשרה של הנהגתו זאת, עד כדי שהיה רגיל הסבא קדישא להתפאר לפני הקב"ה ב'גנבים שלי', וכמה פעמים שמעו את דברי קדשו, שאמר: 'ריבנו של עולם, ראה נא את הגנבים שלי, אפילו הקטן שבהם - כמה מעלות טובות לו'.

פעם אחת בראש השנה, אחרי התפילה, סיפר אל קהל עדתו שהיתה לו עבודה קשה מאד בתפילת 'שמונה עשרה', כיון שראה שהמקטרגים והמשטינים חצצו עם מסך מבדיל בין תפילות ישראל לאביהם שבשמים. בשל כך היו לו יסורים גדולים, והתחיל לבדוק ולחפש בצדדים ובצידי הצדדים, פתח אשר דרכו יוכל להדחק ולהיכנס להמליין טוב על ישראל. אך המסך, כחומת ברזל חוצצת, סגור ומסוגר, אין שום מבוא ופתח.

לפתע 'נזכרת', המשיך הסבא קדישא בסיפורו, שהגנבים שלי מסוגלים לפרוץ אף את המנעולים החזקים והגדולים ביותר. חיש מהר קראתי להם, ומיד באו, פרצו את המנעולים והרסו את החומה. ואז נעשה אור גדול והקב"ה קם מכסא דין וישב על כסא רחמים. ובאו מלאכי רחמים והכניסו את תפילתם של כלל ישראל לפני שומע תפילה, ונתקבלו תפילותיהם ברחמים וברצון אצל אדון כל, שיחדש עלינו ועל כל ישראל את השנה הבאה לטובה ולברכה.

אחר כך הוסיף ואמר: 'נו, מה אתם אומרים על הגנבים שלי, ראו נא כמה מעלות טובות להם...

אך דעו, לא לחינם אני משבחם, הטו אוזניכם ושמעו לדברי'. החסידים עמדו בדממה דקה כשאוזניהם כרויות לשמוע את דברי הצדיק שהחל לגולל את סיפורו הנפלא של הגנב היהודי, וכך היו דבריו:

פעם חמדו גנבים את חפצי הכסף הזהב ושאר דברים יקרים המצויים בבית התיפלה הגדול שבשפאלע. הבית עמד בטבורה של העיר מוקף עם חומת אבנים, וכמעט לא היה אפשרי לבוא לשם בדרך בני אדם. אלא שבחבורת הגנבים, היה גנב עול ימים, נמוך קומה, קל איברים ושמו 'יסלה גנב'. וכאשר נזקקו הגנבים למישהו שיפרוץ ויעלה עד מקומות גבוהים וצרים, היו שולחים אותו לעשות זאת, להוציא את השלל במומחיות ומהירות גדולה. גם הפעם נפל הפור עליו, והוחלט בין הגנבים, שכאשר יסיים לאסוף את שללו, יתן להם אות, והם יתכוננו לתפוס את כל מה שיזרוק אליהם.

יום הגניבה נקבע לסוף החודש בזמן שהלבנה נעלמת במרומי השמים, חושך ואפילה שררו בחוצות העיירה, וכך בחצות לילה התקבצו להם הגנבים מאחורי בית יראתם, ומשם יוס'לה טיפס ועלה חיש מהר אל ראש הבנין, פרץ חלון קטן ונכנס אל החדר. בהשקט ירד אל אוצרותיהם וקיבץ את כל צלמי הזהב ושאר אבנים טובות למקום אחד. לאחר מכן כרך הכל במפות שהיו פרושות על השולחנות והתכונן לעלות לראש הבנין ולזרוק דרך החלון הפתוח אל חבריו הממתנים לו.

בין כך ובין כך הגיעו שומרי העיר לבית היראה ופגשו בגנבים המתגודדים מאחורי הבנין, השומרים הרימו עליהם קול זעקה: מה לכם פה באמצע הלילה. נבהלו הללו ונמלטו לכל עבר. אך יוס'לה לא ידע דבר, אלא עלה למעלה כמו שדיברו בתחילה. במעלה המדרגות הוציא את ראשו מחוץ לחלון ונתן אות לחבריו הגנבים - שיתכוננו לקבלת החבילות, אך הוא לא קיבל מענה מהם אחר קריאותיו החוזרות ונשנות.

השומרים הבחינו מיד באיש העומד במרומי בית תיפלתם ומסמין סימנים שאינם ברורים. מיד הקיפו את הבנין ושלחו שליח לגלח (כומר) להודיעו על המתרחש בבית יראתם. השמועה נשאה כנפיים ועד מהרה התאספו נכרים רבים, ועמהם פתח הגלח את הדלת ונכנסו כולם פנימה. מחזה מביש נגלה לעיניהם, כאשר כל הזהב והאבנים היקרות נעלמו ממקומותיהם. הם הדליקו אורות כדי לראות היטב את המתרחש, והבחינו באיש שנמצא בחלון כשחבילות רבות מאחוריו, מיד תפסוהו וכלאוהו בבית הסוהר עד ליום משפטו.

ביום המשפט הביאו את יוסלה לפני השופטים, והם שאלו אותו: איך מלאך לבך לגנוב מבית יראתנו. ויען ויטען לפנייהם: 'כל כוונתי היתה לבחון את האלילים שעובדים להם, האם יש בהם ממש. נמלכתי בדעתי לבוא אליהם בלילה בעת שתושבי העיר נמים את שנתם ואין איש במקום, ואתפלל לפנייהם שיעזרוני בפרנסה ברווח, משום שאין ביכולתי לפרנס את אשתי ושני ילדי. אם יעזור לי האליל הזה, אדע שהוא אלוה ואעבוד אותו כל ימי חיי, אולם מה השתוממת כשבאתי להתפלל לפניו פעם אחת, פעמיים ושלוש ואין קול ואין עונה - 'פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו'. ואז התמלאתי עברה זעם וחימה, ניגשתי אל פסל אחד ואמרתי לו: 'הרי אתה מטעה את המון העם שיעבדוך כאלוה, והנה אני רואה שאין בך ממש, מוטב שאקח אותך לי, אמכור את זהבך ותהיה לי לכל הפחות פרנסה לפרנס את בני ביתי'.

פרחה נשמתן - מסירות נפש

קודם לקבל עול מצות

וכך הווה במעמד הר סיני, שמקודם לקבלת עול מצוות הוצרכו לקבל עול מלכות שמים במסירת נפש, וכמובא בשפת אמת (שנת תרלח פ' ואתחנן ד"ה מצות זכירת) בזו

הלשון 'והנה למה היה צריך הבורא ית' לתת התורה באופן זה שיצתה נשמתן של ישראל, והלא הבורא ית' לא יפלא ממנו כל דבר, והיה יכול לדבר עם בני ישראל באופן טבעי גם כן, כי הוא כל יכול. אבל רצה להראות לדורות, שאי אפשר להתקרב אל

המשיך יוס'ה לדבר לפני השופטים הזועמים, ואמר: 'התחלתי להזיז את הפסל ממקומו וראיתי ש'ידיים להם ולא ימישון, רגלים להם ולא יהלכון, לא יהגו בגרונם'. הבנתי מכך ששאר האלילים והפסלים הנמצאים שם לא יתנגדו לי אף הם. לקחתי את כולם עם התכשיטים שעליהם, ואכן איש מהם לא אמר לי דבר'. סיים יוס'ה את דבריו, והוסיף לסיים: 'עשייתי לכם טובה גדולה, כעת תדעו כי אל לכם ללכת אחרי ההבל, עצבי כסף וזהב מעשה ידי אדם שאין בהם ממש, ואינם אלוה שראוי לעבדו'.

השופטים גזרו עד מהרה את דינו למות בשריפה. ובמכתב גזר הדין הנמסר לידו, הוסיף ראש השופטים ואמר ליוס'ה: 'אתה עוד צעיר לימים, החיים לפניך, מחונן אתה בכשרונות נדירים, הן כבר ראינו את יכולותיך במעשה הגניבה הלזה. לכן החלטנו לתת לך אפשרות להציל את חיך ממוות מר זה. אך כל זאת בתנאי שתמיר את דתך, ולא עוד, אלא שאם תעשה כן נרעיף עליך מתנות לרוב. אך אם תסרב, רע ומר תהיה אחריך'.

השיב יוס'ה ואמר: אני יוס'ה גנב. עברתי הרבה עבירות, חטאתי ופשעתי לרוב, אבל להמיר את דתי לא המרתי מעולם, זאת לא יעשה יוס'ה גנב אף אם ייסרו אותו בכל היסורים שבעולם. והוסיף עוד ואמר: 'משוגעים שכמותכם, מי הוא אשר יחליף אלוקים חיים באבן דוממת, בפסל מעשה ידי אדם, שלא היה בכוחו אפילו להציל את עצמו מידי'. וכך חזר, כפל ושילש פעמים רבות: "יוס'ה גנב" אמנם הוא יוס'ה גנב, מלא חטאים ועוונות ופשעים, אבל להמיר את דתו – זאת לא יעשה בשום פנים ואופן לעולם'.

לאחר המשפט השיבו את יוס'ה לבית האסורים עד היום שהוקבע גזר דינו. בהגיע היום הנקוב, קהל רב התאסף ליד בית תיפלתם כדי לחזות בשריפתו של הגנב. הגויים הדליקו חבית מלאה עם זפת, והעמידו את יוס'ה מול האש המתלקחת. הגלח פנה אליו ואמר: 'עדיין יש לך אפשרות להציל את חיך, אם אך תסכים להמיר דתך. אם לאו – ישימוך בתוך החבית ותישרף בחיים'. ענה יוס'ה בקול גדול: 'אני יוס'ה גנב, הנני אמנם יוס'ה גנב, אבל להמיר את דתי, לא ולא'.

לקחו הסוהרים את ידיו ותחבום בזפת הרותחת, את יסוריו לא ניתן לתאר ולשער, אך יוס'ה לא הוציא ולו אנחה קלה מפיו. פנה אליו הגלח שוב ואמר לו: 'עוד לא אחרת את המועד, אם תמיר את דתך, ירפאו רופאי את ידיך הכוויות, ועוד תחיה שנים רבות בטוב ובנעימים'.

יוס'ה ריקד על מקומו מגודל היסורים, ואנשי בית האסורים אוחזים אותו כדי שלא יפול ארצה. אך הוא המשיך לזעוק בקול גדול: 'יוס'ה גנב ישרף באש, יסבול את כל היסורים שבעולם,

עבד טוב, והרי בני אדם ימסרו נפשותם על אדונייהם, קל וחומר על מצות מלך מלכי המלכים הקב"ה^א.

כי עליך הורגנו כל היום

ומאז קבלת התורה ועד הלום, מקודם לקבלת עול תורה ומצוות, אנו מוסרים את נפשותינו לה' בקבלת עול מלכותו עלינו, וכמובא ברשב"א (ש"ת חלק ה

התורה רק על ידי מסירת נפש. ואחד המרבה ואחד הממעיט, כפי מה שבוחרים בדרכי אבותינו וחפצים למסור נפשינו בעבור התורה, זוכין לעורר כח מעמד הר סיני^ב.

והיינו מה שכתב החינוך (מצוה רצו) במצות קידוש ה', 'שורש מצוה זו ידוע, כי האדם לא נברא - רק לעבוד בוראו, ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אדוניו איננו

אבל את דתו לא ימיר בשום אופן שבעולם'. כך המשיך לצעוק עד שנשרף. כשראו הנכרים שכבר יצאה נשמתו, מסרוהו ליהודים שיקברוהו בקבר ישראל. סיים הסבא קדישא את סיפורו הנורא ואמר לקהל עדתו: אכן תראו, לא לחינם משבח אני את הגנבים שלי.

י. וראה את המובא באמרי אמת (פר' בהר תרצב ד"ה במדרש) בזו הלשון 'איתא בשפת אמת (לקוטים לת"ב) על הפסוק (איכה ה ט) 'בנפשנו נביא לחמנו', שבגלות לא יכולים להגיע ליהדות רק ע"י מסירות נפש. 'לא חשחין אנחנא' וגו' (ויקרא לג ו), היינו כמו שאמר אאזז"ל בשם הרבי ר' בונם ז"ל, שבפרשה ראשונה של קריאת שמע כתיב 'ושנתם לבניך', ובפרשה שניה כתיב 'ולמדתם' וגו', כי הפרשה הראשונה - 'שמע ישראל', היא ענין מסירות נפש, קבלת עול מלכות שמים שלימה, וזה צריך להיות בשינון, כחבר חדה ושנונה, כדאיתא (קידושין ל) 'ושנתם' - שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, היינו שלא להסתפק ושלא להצטרך עתה להתחיל ליישב עצמו, אלא להיות מוכן תמיד למסור נפשו, וזהו 'לא חשחין אנחנא' וכו', להיות תמיד עם עול מלכות שמים מבלי צורך להתיישב בדעתו. קבלת עול מלכות שמים בלי ספיקות'.

ועוד כתב על דרך זו (שבועות תרעא ד"ה נבנים הביכורים) 'ולכן צריכים להרגיל עצמם במסירת נפש בכדי שכאשר תבא מלחמה זו שיוכל למסור נפשו, ומלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא (ברכות נח), שעושים מלחמה בעת שלום בכדי לדעת איך ללחום כאשר תבא עת מלחמה, וזהו ענין קריאת שמע להרגיל עצמו במסירת נפש'.

יא. ולא דוקא למות על קדושת שמו ית', אלא בעודנו בחיים לחיות על קדושת שמו ית', וכפי שמסופר על הבעל שם טוב הק' זיע"א, שפעם אחת רצה לדעת מי יהיה שכנו בגן עדן. והראו לו מן השמים על יהודי אחד מכפר פלוני, ונסע לשם בכדי לראות אותו ואת עבודתו. אך כשהוא בא לשם פגש יהודי פשוט אשר לא היה נראה עליו שום דבר גדול במיוחד, מלבד מה שראה שהוא אוכל הרבה מאוד. שאלו הבעל שם טוב, מה הסיבה לכך שהוא אוכל כל כך הרבה. והשיב לו, הנה אני גר בין גויים רשעים וגם אבי היה גר ביניהם. פעם רצו הגויים לכפות על אבי שיעבור על דתו ועל מצות ה' והוא כמוכן לא שמע להם, ונתנו לו הרבה מכות עד שלא היה בכוחו לסבול כל זה כי היה חלש. לפיכך הוא ציוה אותי ואמר לי: שאשתדל לאכול

'ונקדשתי בתוך בני ישראל' (ויקרא כב לב).
 וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמיים, והוא בשביל קדושת הש"י שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השי"ת, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל, רק מקיים מצות עשה דאורייתא.

ב. בפסוק א' של קריאת שמע וברכה ראשונה של שמונה עשרה יהרהר כנ"ל. ועוד יכוין, אם יענו אותו כל אומות העולם בכל עינוים קשים ויפשטו עורו מבשרו - להכחיש ח"ו ביחודו, יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו, ויצייר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל, ובזה יצא ידי חיוב קריאת שמע ותפלה כדין²¹.

קריאת שמע במסירת נפש נחשבת למיתה ומכפרת על כל העוונות

ומי שזוכה לקרות קריאת שמע באופן כזה, מתכפרים לו כל עוונותיו, ואפילו אלו העוונות שרק מיתה מכפרת עליהן, כמובא באגרא דכלה (פר' שופטים) בזו הלשון 'הנה

סי' נה) תשובה מופלאה בהאי מילתא, וזו לשונו 'הכלל, שצריכין אנו לקבוע בנפשנו הסכמה מוחלטת בכל עת שנקרא הקריאת שמע, שאנו מסכימין למסור כל תאוותנו וחשקי לבבנו וכל נפשנו, מן האברים - ועד נטילת נפש והממון, על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו, ושנראה בצירור הלב כאילו באנו לידי כך וקיימנו. והוא אומרו (תהלים מד כג) 'כי עליך הורגנו כל היום'. וכי אפשר ליהרג בכל יום (בתמיהה). אלא שבכל יום שאנו קורין בקריאת שמע 'ובכל נפשך' ומסכימים על כך, הרי הוא כאילו הורגנו באותה שעה עליו ית', כי כל המסכים על זה כאילו עשאו²².

יצייר בדעתו כאילו מוסר נפשו על קידוש השם

ועל כך הורה הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א בצעטיל קטן (אות א-ב) בזו הלשון 'א. בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה, ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן, יהיה מהרהר במצות עשה זו של

טוב כדי שאהיה בריא וחזק ויהיה לי הרבה כח לקבל ולסבול מכות על קידוש ה', באופן שאם ירצו להרוג אותי יצטרכו לענות אותי הרבה עד שתצא נפשי בטהרה (וכך נמצאו כל אכילותיו בחייו על קדושת שמו ית' הגדול והנורא).

יב. וראה את המובא בספר חסידים (סימן רכב) 'הרבה יהודים נהרגו בשעת הגזירה, והרבה גמרו ליהרג ונצללו. וראה יהודי אחד - שמו ר' שבתי - בחלום, הרוג אחד שמו ר' שבתאי. אמר ר' שבתאי ההרוג, כל אותם שגמרו בלבם ליהרג על קידוש ה' - חלקם עמנו בגן עדן'.

יג. וראה מה שכתב הפלא יועץ (ערך קריאת שמע) על סגולת קריאת שמע בכוונה הראויה, וזו לשונו 'וכתבו המקובלים, שלפי הכונה שיכוין בקריאת שמע - כך יוכל לכוין בתפלה. וזהו כונת מארז"ל (ברכות ה.) 'כל הקורא קריאת שמע - מזיקין בדלין הימנו', ועיקר המזיקין הם הגורמים נזק לאדם ומערבבים דעתו בתפילתו, ובקראו קריאת שמע כתיקונה - הנך מזיקין בדלין הימנו'.

מקבל על עצמו עול מלכות שמים במסירות נפש – בשעה שקורא קריאת שמע בכוונה, וקובע זאת במחשבתו בכל עת, הרי זה מציל אותו שלא יבוא לידי עבירה לעולם. ואלו הם דבריו 'כי לפי שלפעמים לבו בל עמו בשעת קריאת שמע, רק שפתיו נעות ומחשבתו פונה לדברים אחרים, ואפילו בעת אמירת 'ובכל נפשך' אינו מכוון לבו כראוי אל היוצא מפיו, וגם אם הוא מכוון את לבו, הרי בזמן קצר הוא שוכח מה שקבל על עצמו. כי אילו היתה קבלתו קבועה במחשבתו בכל עת תמיד לא היה בא לידי עבירה מעולם, כי זו הדרך מוציאת מידי עבירה והיא תתן לו אומץ ועוז לעמוד נגד כל הנסיונות שבעולם'¹⁰.

לפי זה, האיך אפשר לומר דבהרהור תשובה בלבד יוכפרו כל העונות, הרי תשובה לבדה אינה מכפרת רק על מצות עשה. אך עצה היעוצה לזה, מבואר בזוה"ק פר' במדבר (קכא), **אם מוסר האדם את נפשו באמיתית הקבלה בלב בשעת קריאת שמע, איתחשיב ליה כאילו מסר את עצמו בפועל למיתה על קדושת השם ומתכפר לו אפילו אותן העונות שאין להם כפרה אלא במיתה'¹¹.**

יזהר שתהיה קבלתו מושרשת בליבו ותהיה לו לעזר להרחיקו מכל העבירות

ומדברי רביה"ק בעל דברי יואל זיע"א (פר' תזריע עמ' שכט) למדנו, שאם יהודי

יד. והאריך בזה האמרי יוסף (פר' כי תשא) בזו הלשון 'עצה היעוצה מבואר בזוה"ק במדבר, אם מוסר האדם את נפשו באמיתות הקבלה בלב בשעת ק"ש, איתחשיב ליה כאלו מסר את עצמו בפועל למיתה על קדושת השם, ומתכפר לו אפילו אותן העונות שאין להם כפרה אלא במיתה, ועיין בספה"ק אגרא דכלה פ' שופטים וכו'.

ולזה י"ל דפתח רבינו הקדוש את התורה שבע"פ בדיני הקריאת שמע. דהנה האדם המתחיל ללמוד כדי שלא יהיה תורתו נמאסת ח"ו בעיני השי"ת, צריך להרהר בתשובה קודם הלימוד. אך דיש עון חילול השם דאינו מתכפר רק במיתה, לכן פתח רבינו הקדוש בדיני קריאת שמע, להורות לנו עצה, שיקבל האדם על עצמו מסירות נפש ממש בעת המצטרך על קידוש השם, ואז מתכפר לו הכל וסר תואר הרשע ממנו, ויכול לעסוק בתורה, ותורתו עולה לרצון לפני השי"ת. אחר זמן נדפס ספה"ק מגיד תעלומה וראיתי שקדמני בזה'.

טו. מעשה שהיה עם בחור שהתגורר בארץ ישראל, ובתחילה לא היה שומר תורה ומצוות, לפי שלא נתחנך על ברכי התורה והיראה, אך מכוחה של קריאת שמע פעם אחת בחייו נתקרב לאבינו שבשמים וקיבל עליו עול תורה ומצוות ונעשה לבעל תשובה. ומעשה שהיה, כך היה: המשגיח דיישיבת פוניבז', הגאון רבי יחזקאל לעווענשטיין זצ"ל, נסע פעם בטאקסי. ובהיותם על אם הדרך, פנה אליו מנהיג ה'טאקסי' ואמר לו: רבי, שמעני, אספר לך מעשה מופלא. וכך סיפר: אחד מידידי, יצא לטייל עם כמה מחבריו ברחבי העולם. בנסיעתם, הגיעו למדינות אפריקה והסתובבו שם ביערות הסבוכים. לפתע נכרש נחש גדול מאד סביב גופו של ידידי, והחל חונקו למוות ר"ל.

חבריו ראו את הדבר וחשו להצילו, ולפתע נזכרו במנהג המקובל בעם ישראל מדורי דורות,

כחרב חדה ושנונה, כדאיתא (קידושין ל.) "ושננתם" - שיהיו דברי תורה מחודדים בפיק, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, היינו, שלא להסתפק ושלא להצטרך עתה להתחיל ליישב עצמו, אלא להיות מוכן תמיד למסור נפשו. וזהו 'לא חשחין אנחנא' וכו', להיות תמיד עם עול מלכות שמים מבלי צורך להתיישב בדעתו - קבלת עומ"ש בלי ספיקות וכו'. איתא (שמו"ר נא ה) 'אברהם בירר לו הגליות, ומנין, שנאמר (דברים לב ל) 'אם לא כי צורם מכרם'. אברהם אבינו היה הראשון שמסר נפשו, והרי כל הגלות היא כדי שנמסור נפשינו בהיותנו בגלות. כשמוסרים הנפש - מבטלים הגלות. חנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם, וזה היה המפתח לגאולה'.

להיות מוכן בכל עת למסירות נפש ובפרט בזמן הגלות

ובמיוחד בעידנא דגלותא אי אפשר להחזיק זולתי קבלת עול מלכות שמים במסירות נפש, וכמובא באמרי אמת (פר' בהר שנת תרצ"ב) בזו הלשון 'איתא בשפת אמת (לקוטים לת"ב) על הפסוק (איכה ה ט) 'בנפשנו נביא לחמנו', שבגלות לא יכולים להגיע ליהדות - רק על ידי מסירות נפש, 'לא חשחין אנחנא' וגו' (דניאל ג טז), היינו כמו שאמר אאז"ל בשם הרבי ר' בונם ז"ל, שבפרשה ראשונה של קריאת שמע כתיב 'ושננתם לבניך' ובפרשה שניה כתיב 'ולמדתם' וגו'. כי הפרשה הראשונה - 'שמע ישראל', היא ענין מסירות נפש, קבלת עול מלכות שמים שלימה, וזה צריך להיות בשינון,

לומר 'שמע ישראל' קודם המוות, וצעקו אליו: אמור נא במהרה 'שמע ישראל'. מיד קרא ידידי ממעמקי לבו ובשארית כוחותיו 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. וראה איזה פלא: הנחש הניחו, ירד מעליו והלך לו. למוותר לספר לך - המש"ך מנהיג הטעקסי לספר, שידידי שב בתשובה שלימה ונעשה יהודי חרדי שומר תורה ומצוות, והכל מכוחה של קבלת עול מלכות שמים אמיתית פעם אחת.

הקשיב הגאון רבי יחזקאל לעווענשטיין צ"ל למעשה זה - המעיד כאלף עדים כי 'בכל הקב"ה עושה שליחותו, אפילו על ידי נחש' (בראשית רבה י ח), ושאל את מנהיג הטעקסי: אם כך, מה איתך. נענה המנהיג ואמר: אני לא נתקלתי בנחש... והדברים נוראים למתבונן, עד היכן הדברים מגיעים, וכי כמה צריך האדם לסייעתא דשמיא - כדי לזכות לראות ולהבין שהשי"ת קורא לו.

ולמדתם אותם את בניכם

☆ יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע ☆ מעלת המלמד את בנו תורה ☆ בר חכים הוא ליה ☆ ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא ☆ הלומד ילד למה הוא דומה ☆ רוחו במ נחה

יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע

ולמדתם אותם את בניכם, לדבר במ בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך' (יא יט). הנה כבר מראשית ימיהם של הילדים - בעודם קטנים, מתחילה מצות חינוך, כמובא בגמ' (סוכה מב.) 'תנו רבנן, קטן היודע לנענע - חייב בלולב. להתעטף - חייב בציצית. לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין. יודע לדבר - אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא. אמר רב המנוא: 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב' (דברים לג ד). קריאת שמע מאי היא. פסוק ראשון'.

וכך נפסקה ההלכה למעשה, כמובא ברמב"ם (תלמוד תורה פ"א ה"ו) 'מאימתי

אביו חייב ללמדו תורה, משיתחיל לדבר מלמדו 'תורה צוה לנו משה' ו'שמע ישראל'. ואחר כך מלמדו מעט מעט, פסוקים פסוקים, עד שיהיה בן שש או בן שבע, הכל לפי בוריו, ומוליכו אצל מלמד התינוקות' (וכן פסק המחבר יו"ד סי' רמה סעי' ה).

ובאור החיים (ויקרא יט כג) רמזו זאת בפסוק 'ואמר ג' שנים יהיה לכם ערלים', פירוש אטומים שלא יצא מהם צפצוף תורה שהוא פרי מאכל (תנחומא קדושים סי' יד), שעד שלש שנים אין התינוק יכול לדבר. ובשנה הרביעית - שהתחיל לדבר, ילמדו לומר 'תורה צוה לנו', 'שמע ישראל', וזה יקרא 'קודש הלולים'. ובשנה החמישית 'תאכלו את פרי', כמאמרם ז"ל (אבות פ"ה מכ"א) בן ה' שנים למקרא, ויתחיל להיות עץ מאכלי ט'.¹

טז. מצינו כמה מקורות על חיוב האב לחנך את בנו - מלבד המצוה ללמדו תורה. מצינו בספרי זוטא (פרק טו ב) 'בני ישראל', להזהיר את הגדולים על ידי הקטנים - להנהיג במצות'. ובמשך חכמה (בראשית פרק יח יט ד"ה כי ידעתיו) כתב שמצוה זו נלמדת מאברהם אבינו ע"ה, וזו לשונו 'ומקור מצות חינוך במצות עשה, מקורו בזה הפסוק מאברהם אבינו שצוה את בנו בקטנם על המצוות. קרא ד'חנוך לנער על פי דרכו' (משלי כב, ו) שהביא הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות [ושם לענין איסורים], **הי מדברי קבלה, אבל העיקר מאברהם'.**

אמנם מדברי רש"י (סוכה מב. ד"ה חייב) משמע שמצוות חינוך היא מצוה דרבנן, וזו לשונו 'חייב בלולב - לחנכו מדבריהם'. וכן מצינו שכתב החיי אדם (חלק א כלל סו סעי' א) 'אם יש לו בנים קטנים, יחנכם במצוות, והיא מצות עשה מדברי קבלה, כמו שכתוב (משלי כב ו) 'חנוך לנער על פי דרכו'.

ובערון השולחן (יו"ד סי' רמה סעי' ה) ביאר וחילק בין הציווי ללמד תורה לבין החינוך בשאר

מעלת המלמד את בנו תורה

מה ידמה ומה ישווה למעלת הלומד תורה עם בנו, שהרי הוא ממשיך את 'קבלת התורה' שהיתה בסיני, לבניו ולבני בניו - עד סוף כל הדורות, וכמובא בגמ' (קידושין ל.) 'והתניא, 'ולמדתם אותם את בניכם' (דברים יא ט) - ולא בני בניכם, ומה אני מקיים 'והודעתם לבניך ולבני בניך' (דברים ד ט). לומר לך, שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות וכו"ל.¹

ומי שזוכה ללמוד עם בן בנו תורה, הריהו נחשב כאילו הביא אותו להר סיני לקבל את התורה, כמובא בהמשך הגמ' (שם) 'אמר ר' יהושע בן לוי, כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה (בן בנו

- מהרש"א) מהר סיני¹, שנאמר (ד ט) 'והודעתם לבניך ולבני בניך', וסמיק ליה (פסוק י) 'יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב'.

ולהלן, הגמ' מספרת על הרגש השמחה וההתפעלות שהיה לאמוראים בעת הולכת בניהם ללמוד תורה, וזו לשון הגמ' 'רבי חייא בר אבא אשכחיה לר' יהושע בן לוי, דשדי דיסנא ארישיה וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא². אמר ליה, מאי כולי האי. אמר ליה, מי זוטר מאי דכתיב 'והודעתם לבניך', וסמיק ליה 'יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב'. מכאן ואילך, רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא, עד דמקרי לינוקא ומוספיה³. רבה בר רב הונא לא טעים אומצא, עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא⁴ כ"א.

מצוות, וזו לשונו 'אלא בירורן של דברים כך הוא לעניות דעתי, דהנה הקטן פטור מכל המצות, וגם האב אינו חייב שהקטן יעשה מצות, דהא דקיימא לן שחייבין לחנך את הקטן זהו מדרבנן, כמ"ש רש"י בספ"ג דסוכה (מב. ד"ה חייב), אבל מן התורה אין שום חיוב לחנכו, והרי אפילו קטן אוכל נבלות אין מצווין עליו להפרישו (יבמות קיד.), וא"כ מאי שנא דבלימוד התורה חייבתו תורה להאב ללמדו. אמנם הטעם מובן, דבשלמא מצות יקיים כשיגדיל, אבל אם לא ידע בתורה כלל - עד שיגדיל, אז כשיגדיל יהיה כפרא אדם ויצא לתרבות רעה, דבאין תורה אין מצות, לפיכך חייבתו תורה (דברים יא ט) 'ולמדתם אותם את בניכם' - להרגילו בתורה'.

יז. במהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה והודעתם) כתב את טעם הדבר, וזו לשונו 'דכיון שכל אחד מלמד את בנו, הרי על ידי אבי אביהם עד סוף כל הדורות הם יודעים בתורה, כי ממנו בא הלימוד כולם, וכאילו הוא היה מלמד בעצמו כולם'.

יח. זו לשון המהרש"א (שם) 'ועוד יש לומר, דלא קאי 'כאילו קבלה מהר סיני' - על האב, אלא על בן הבן שלא היה בהר סיני, ודו"ק'.

יט. פירש"י (שם ד"ה דשדי) 'דשדי דיסנא ארישיה - סדין שאינו ראוי לעטיפת הראש אלא כסוי בעלמא שם על ראשו שלא לילך בגילוי ראשו ולא הספיק להתעטף בסודרו'.

כ. פירש"י (שם ד"ה עד) 'עד דמקרי לינוקא ומוספיה - מהדר לו מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר'.

כא. כאן המקום לעורר על הזהירות בכל מה שנכנס לפיהם של תשב"ר, שלא יאכלו מה שאינו

בר חכים הוא ליה

ויש בלימוד תורה של האב עם הבן סגולה להוסיף אהבה ביניהם, כפי שנאמר (בראשית לו ג) 'וישראל אהב את יוסף מכל בניו, כי בן זקנים הוא לו'. ופירש (שם) התרגום, שהסיבה שיעקב אהב את יוסף יותר משאר בניו, היה מפני שמסר לו את התורה שלמד בישיבתם של שם ועבר, וזו לשונו 'וישראל רחים ית יוסף מכל בנוה, ארי בר חכים הוא ליה', וכן הביא רש"י בפירושו השני 'ואונקלוס תרגם 'בר חכים הוא ליה', כל מה שְלָמַד מִשָּׁם ועבר מסר לו'.

תיאור נפלא מצינו בגמ' (קידושין ל:): על לימוד האב ובנו מתוך 'ריתחא

דאורייתא' - שסופו להביא אהבה ביניהם, וזו לשון הגמ' 'מאי את אויבים בשערי' (תהלים קכז ה), 'אמר רבי חייא בר אבא, אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא יז) 'את והב בסופה', אל תקרי בסופה אלא בסופה'. ובמאירי (שם עמוד א ד"ה לעולם יהא) כתב בטעם הדבר שלבסוף נעשים אוהבים זה את זה, וזו לשונו 'שאפילו אב ובנו רב ותלמידו שאין דרכם להתקנא זה בזה, כמו שאמרו (סנהדרין קה:): 'בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו', כל שהם עוסקים בתורה וחולקים נעשו אויבים זה לזה, שגדר

כשר ומהודר וחלילה יאטם מוחם וליבם, וכפי שהזדעק על כך הפרי חדש (י"ד סי' פא סקכ"ו) 'דאע"פ שקטן אוכל נבילות אין מצווין להפרישו, היינו מעיקר דינא, אבל מכל מקום יפרישוהו מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טבע רע וסופו לצאת לתרבות רעה. ולפי שבזמננו זה אין נזהרים מענינים אלו, רוב הבנים יוצאין לתרבות רעה, ורובם הם עזי פנים שבדור, ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בר קיבולי מוסר נינהו וכו'. ומי לנו בתורה גדול מאלישע אחר שלא בא לאותו מעשה, אלא מפני שכשאמו היתה מעוברת ממנו, עברה על בתי עכו"ם והריחה מאותו המין, והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה, כמבואר בירושלמי דחגיגה (פ"ב הלכה א), ע"ש. ולפיכך צריך לזהר הרבה בדבר'.

וכן צריך להזהר מאוד בעניני ממון, שלא להאכיל את הילדים מממון שאינו כשר והגון, כמובא באגרא דפרקא (אות קכז) דברים קשים כגידין, וזו לשונו 'אמרו כבוד אדמ"ו הרב הקדוש מה"ר מנחם מענדל, על מה שהוא מן התימא, שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם, ומתפללים בכוונה, ועונים אמן יהא שמיה רבא, ואמן, ומיישרים אורחותם, ואחר כך כשמתגדלים, מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא. ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא (שבת קיט:), היה מהראוי שתעמוד למשען להם ויסיפו אומץ בנפשותם, כי 'מצוה גוררת מצוה' (דברים רבה פר' כי תצא ו ד).

ואמר הוא ז"ל, שהוא על שאבותם האכילו אותם ממון גזל - שסיגלו על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפסמו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאות ומדות גרועות, והביא לראיה מפק העוף, על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח, כי לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטווה, הנה ה' יתברך שונא החמס עכ"ד.

אבות פ"ד מ"כ) 'אלישע בן אבויה אומר: הלומד ילד למה הוא דומה. לדין כתובה על נייר חדש, והלומד זקן למה הוא דומה. לדין כתובה על נייר חדש, ופירש"י (שם ד"ה לדין) 'לדין כתובה על נייר חדש, שדיבקה שם יפה ואינו נמחק לעולם, כך הלומד בילדותו אינו שוכח לעולם'.

ויש ללמוד עד היכן הדברים מגיעים, מהמעשה עם מנשה המלך. וזו לשון הילקוט שמעוני (מלכים ב' רמז רמז) 'נענה ר' עקיבא ואמר: חביבין יסורין. אמר להם ר' אליעזר לתלמידיו סמכוני ואשב ואשמע דברי ר' עקיבא תלמידי, שאמר חביבין יסורין. אמר לו: עקיבא בני, זו מנין לך. אמר לו: רַבִּי, מקרא אני דורש (מלכים ב' כא א-ב) 'בן שנים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים וגו' ויעש הרע בעיני ה', וכתוב (משלי כה א) 'גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיהו מלך יהודה', וכי תעלה על דעתך שחזקיהו מלך יהודה לכל העולם למד תורה ולמנשה בנו לא למד (בתמיהה). אלא מכל טורח שטרח בו וכל עמל שעמל בו לא החזירו למוטב, אלא יסורין. שנאמר (דברי הימים ב' לג יא) 'וידבר ה' אל מנשה ואל עמו, ולא הקשיבו. ויבא ה' עליהם את כל שרי צבא אשר למלך אשור וילכדו את

האהבה הוא שווי הרצון, וכל שאין שם הסכמה אחת אין כאן אהבה, ומכל מקום, אחר שאין מחלקתם לכונת ניצוח אלא ששניהם מכוונים להוציא הדבר לאמתו, אין זיון משם עד שנעשו אוהבים זה לזה, רוצה לומר שנסכמים לדעת אחת'²².

ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא

וגדולה מעלת ההתקשרות של האב עם הבן כשהיא באה על ידי תורה, וכפי שמצינו בגמ' (בבא מציעא לג.) דיני קדימה בהשבת אבידה, וזו לשון הגמ' 'מתני', אבדתו ואבדת אביו - אבדתו קודמת, אבדתו ואבדת רבו - שלו קודם. אבדת אביו ואבדת רבו - של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא'. והנה כאשר האב לומד תורה עם בנו, מלבד מה שהיה נחשב עד הנה למי שהביאו לעולם הזה, מעתה הוא נחשב למי שמביאו לחיי העולם הבא והוא קודם אף לרבו.

הלומד ילד למה הוא דומה

ותקופת הילדות והבחורות יש בה ענין מיוחד שאינו חוזר בימים שלאחריה, כפי שיש ללמוד מדברי התנא

נב. זכורני, שהרה"ק רבי יענק'לע מאנטווערפן זיע"א, שאל פעם יהודי שהיה מגיע מדי פעם להשתתף בשיעוריו: האם אתה לומד עם בניך. והשיב האיש, שלא. שאל אותו הרה"ק, האם הנך בוחן אותם. השיב האיש: כן. נענה רבי יענק'לע ואמר לו: אין לך רשות לעשות כן. אילו היית לומד עם בניך בקביעות, היית רשאי גם לבחון אותם. אולם בשעה שאינך לומד עימם כלל, אל לך לבחון אותם, וכי אינך מבין שהילד פוחד ממך ומרגיש 'לחץ' בשעה שאתה בוחן אותו?! והרי רוב רובם של הילדים, נפשם עדיין לא התחזקה והם חלשים ועדינים, וממילא 'הלחץ' אינו משפיע עליהם לטובה, רק להיפך. עליך ללמוד עמהם ולקרב אותם באופן שיהיה להם תענוג וחשק מלימוד התורה עמך, ואז בשעה שהם צריכים להיבחן, תבחן אותם...

וכשנתבונן כמה התרחק מנשה מצור מחצבתו, הרי זה מפליא. שלא זו בלבד שהוא עבד את כל האלילים שבעולם, אלא יתר על כן, הוא החציף פניו והכניס צלם להיכל רחמנא ליצלן, ולמרות הכל, לא נשכח ממנו ה'גירסא דינקותא' – מה שלימדו אביו בקטנותו, ומתוך כך התפלל לה' שיושיעו, והקב"ה חתר לו חתירה מתחת לרקיע וקבל את תשובתו.

רוחו בם נחה

והנה מצינו את דברי ר' יוסי (אבות פ"ב מ"ב) שאמר 'התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך'. והיינו שהתורה אינה עוברת מדור לדור בירושה, אלא כל אחד ואחד צריך להתייגע ולקנות את חלקו בתורה.

אכן, רבינו הייטב לב זיע"א אמר, שכאשר האב בוער באהבת תורה, הרי זה עובר אל בנו בירושה, מפני שכאשר הבן רואה את גודל החביבות והאהבה של אביו לתורה, הרי זה נכנס לעמקי ליבו לאהוב את התורה ולחבב אותה ביתר שאת ויתר עוז²¹.

מנשה בחוחים', וכתוב (שם פסוק יב) 'וכהצר לו חֲלָה את פני ה' אלוקיו ויכנע מאד', הא למדת שחביבין יסורין.

מאי 'ויאסרהו בנחושתיים' (המשך פסוק יא ה"ל). עשה לו כמין מולאייר של נחשת ועשו אותו נקבים נקבים ונתנהו לתוכה והתחילו מסיקין תחתיו, וכיון שראה צרתו צרה לא הניח עבודת אלילים בעולם שלא הזכירה, צלמא פלן איתי שיזבי. וכיון שלא הועיל לו כלום, אמר: זכור אני שהיה אבי מקרא הפסוק הזה (דברים ד ל) 'בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה, ושבת עד ה' אלוקיך', הרי אני קורא אותך, אם יענני מוטב ואם לאו כל אפייא שוין. והיו מלאכי השרת סותמין את חלונות של רקיע שלא תעלה תפלתו לפני המקום, ואומרים לפניו: רבון העולמים אדם שהעמיד צלם בהיכל כלום יש בו תשובה. אמר להם הקב"ה: אם איני מקבלו בתשובה, הרי הדלת נעול כנגד כל בעלי תשובה. מה עשה הקב"ה, חתר לו כמין חתירה אחת תחת כסא הכבוד שלו ושמע תחנתו, הדא הוא דכתיב (דברי הימים ב לג יג) 'ויתפלל אליו ויעתר לו' – ויחתר [לו] (כתיב). אמר ר' אלעזר בר רב שמעון שכן בערבייא קורין לעתירה חתירתא²².

כג. דרשה זו הובאה בגמ' (סנהדרין קג) בזו הלשון 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב 'וישמע אליו ויחתר לו', ויעתר לו מיבעי ליה. מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע, כדי לקבלו בתשובה, מפני מדת הדין'.

כד. כאשר הילד קם בבוקרו של יום ורואה שמיטתו של אביו ריקה, הוא חושב לעצמו 'היכן אבא'. ולאחר נזכר שהוא השכים קום ללכת לבית המדרש, שם יש לו שיעור תורה קודם התפילה, והוא השיעור שאבא אינו מוותר עליו בעד כל הון שבעולם – בין בימות החמה ובין בימות הצינה. וכך בערבו של יום, כאשר הילד הולך לשכב על מיטתו, הוא חושב 'היכן אבא'. ונזכר שאביו נמצא כעת בבית המדרש, שם יש לו חברותא לאחר תפילת מעריב... הרי על ידי כך חודר בלבבו פנימה שאביו קשור ואוהב את התורה, ובסתר לבו הוא אומר לעצמו: כשאגדל, גם אני אשקיע את כוחי בתורה ואקשר בה בעבותות של אהבה.

הרי באין אומר ובאין דברים רוחו משפיעה על נפשות הילדים והבחורים, להתעורר ולהיכנס לקדושת הימים - לאור מאור החיים^{כה}.

ולא זו בלבד, אלא כל רגש שבקדושה שהבן רואה אצל אביו, כגון שמחה ורוממות לקראת שבת או יו"ט, או רצינות וכובד לפני ראש השנה ויום הכיפורים,

כה. בדרך צחות סיפרו, שפעם אחת בא איזה אב לבנו ואמר לו, בני יקירי: עוד זמן קצר הנך הולך לקבל עול תורה ומצוות, לכן הנני רוצה לראות אותך מתפלל את כל התפילה מתוך הסידור, ועונה אמן בקול רם, וחלילה שלא לדבר באמצע התפילה וכו'. כשסיים האב את דבריו, שאל אותו בנו בתמימות: טאטי, מתי אתה נעשה 'בר מצווה'...

ובאמת, תוכחה זו נמצאת מפורשת בתפארת שלמה (פר' ואתחנן ד"ה רק השמר), וזו לשונו "רק השמר לך ושמור נפשך מאד וגו' ופן יסור מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך וגו' יום אשר עמדת וגו' אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון". הנה לכאורה אין קשור לפסוקים הללו. גם מה שאמר 'פן יסורו מלבבך והודעתם לבניך', כיון שיסורו מלבבו איך יודיעום לבניהם.

ונראה לפרש בדרך צחות על אותן בני אדם שהם עסוקים בהבלי עולם ומטפשין ומסירים מעל לוח לבם מצוות השי"ת. גם בעמדם בתפלה שפתותיהם נעות ולבם בל עמהם. ורק את בניהם אשר יולד להם הם מייסדין אותם ללכת אל בית הספר שלא לבטל רגע אחד, רק יעסקו בתורה ותפלה. והוא אינו משים אל לבו מה שהוא ממעט בעבודתו יתברך שמו, ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט מוסר ובניו מומם ואינו מרגיש מומו הפוסל אותו. וזה שמרמז הכתוב 'השמר לך וגו' ופן יסורו מלבבך'. רוצה לומר, אתה בעצמך תסור מליילך בדרכי השם. 'והודעתם לבניך', היינו שתוכיח רק את בניך שהם ילמדו ועל עצמך לא תשגיח כלל. לא זו הדרך ישכון אור רק 'אשר ילמדון ליראה' וגו' שהם עצמם ילמדו מקודם ליראה כו' ואחר כך 'את בניהם ילמדון'.